

Kjak

Sum eitt valdømi missa vit Føroyar sum land

Vit vóru fleiri, sum ávaraðu ímóti tí, og í dag er tað sjón fyri søgn, at tað var ein vanlukka, at Føroyar áðrenn seinasta løgtingsval vórðu skipaðar sum eitt valdømi, tí við hesum hava vit longu mist týðandi tjóðar-eyðkenni, og tað fer fram-yvir at skaða okkum enn meira sum land.

Tað er sjáldan lætt at rógva ímóti streyminum, men viðhvørt kann tað gerast neyðugt, og fyri at siga sum er, so kenni eg tað í dag sum eina skyldu at tala at tí – eftir mínum tykki – skeivu gongd, ið samfelagsskipan okkara er fyri í lötuni.

Í hesi grein vil eg geva eitt íkast til almenna kjakið um samfelagsbygnað okkara, við at siga frá míni persónligu meining, ið sostatt ikki umboðar onnur enn meg sjálva.

Heilt frá barnsbeini av eri eg lærd, bæði heima og á skúlum, at vit, føroyingar, eru ein serstøk tjóð, eitt land, við øllum teimum eyðkennum, sum aðrar tjóðir og lond hava. Við hesum rættindum, sum vit hava fingið frá forfedrum okkara, fylgir ein skylda, sum vit eitt nú syngja í tjóðsangi okkara, “at eg verji Føroyar, mitt land”.

Við einum valdømi misti løgtingið nógv

Hóast bert nøkur ár eru fráliðin síðan broytingina frá fleiri løgtingsvaldømum til eitt valdømi fyri alt landið, so síggja vit tíværri longu fleiri óhepnar avleiðingar av hesi broyting.

Eitt nú kann staðfestast, at Føroya Løgting við einum valdømi misti:

- * Virðing fyri vinnuni
- * Kjølfesti í landspørt-unum
- * Disciplin innanflokka

Tíverri er henda skeiva gongd ógvuliga týðilig, og tí harmar tað meg, at verandi løgting ikki tekur avleiðingarnar av hesum afturstigum og broyt-

ir skipanina aftur til fleiri valdømi.

Serliga óvirðiligt var tað, at henda so grundleggjandi broyting av løgtingsskipanini varð framd sum eitt hissini mál uttan fyrireikingar av nøkrum slag, har tað vóru einstaklingar heldur enn umhugsni, ið stýrdu tilgongdini og avgerðini.

Ein kappbjóðing um høvudsstaðaratkvøður

At skeiva gongdin heldur fram og herðist, hava vit júst sæð enn eitt dømi um, nú figgjarkarmarnir fyri komandi árin vórðu viðgjørdir og samtyktir á Føroya Løgtingi.

Her er sjón fyri søgn, at allar stórar iløgújáttanir fara til nýggjar og verandi verkætlanir í høvudsstaðnum, meðan aðrir partar av landinum verða fyri vanbýti.

Her er ein týðilig broyting farin fram í hugburði og atburði hjá løgtingslimum, sum nú í nógv størri mun enn áður kenna trongd til at tekkjast og stuðla høvudsstaðnum fram um økini kring landið.

Avleiðingin av hesum er, at sentraliseringin her á landi nú fær eina enn størri ferð, og eingin er at tala søk landspartanna, tí teir hava mist sín valdømisrætt og sleppa nú bert upp á listarnar hjá flokkunum, sum allir hava sítt høvudsstaði í høvudsstaðnum.

Tí síggi eg onga aðra leið burtur úr hesi skeivu gongd enn at ásanna mistakið og venda aftur til valdømini, so vit aftur fáa eitt løgting, har allir partar av Føroyum hava sínar lógartryggjaðu valdømisvaldu tinglimir.

Kommunurnar lyfti um fleiri uppgávur

Tá ið løgtingið samtykti at avtaka valdømini, kom tað týðiliga fram í løgtingsviðgerðini av málinum, at økini kring landið ístaðin skuldu styrkjast við, at kommunurnar “afturfyri”

skuldu fáa fleiri uppgávur frá landinum fyri á tann hátt at geva økjunum framhaldandi myndugleika og ávirkan á umsitingina og raksturin av samfelagnum.

Hesi lyfti til kommunurnar tykjast longu at vera lutvíst gloymd, tí m.a. eldra-økið og fólkaskúlin lógu tá í kortunum at útdelegera til kommunurnar, men longu nú er henda lovaða tilgongd farin at halta.

Enn er eldraøkið ikki komið á kommunalar hendur, og fólkaskúlan hava fleiri landspolitikarar longu broytt meining um. Er tað veruliga so galið, at hetta bert varð brúkt sum undanfærsla fyri at sleppa undan løgtingsvaldømunum?

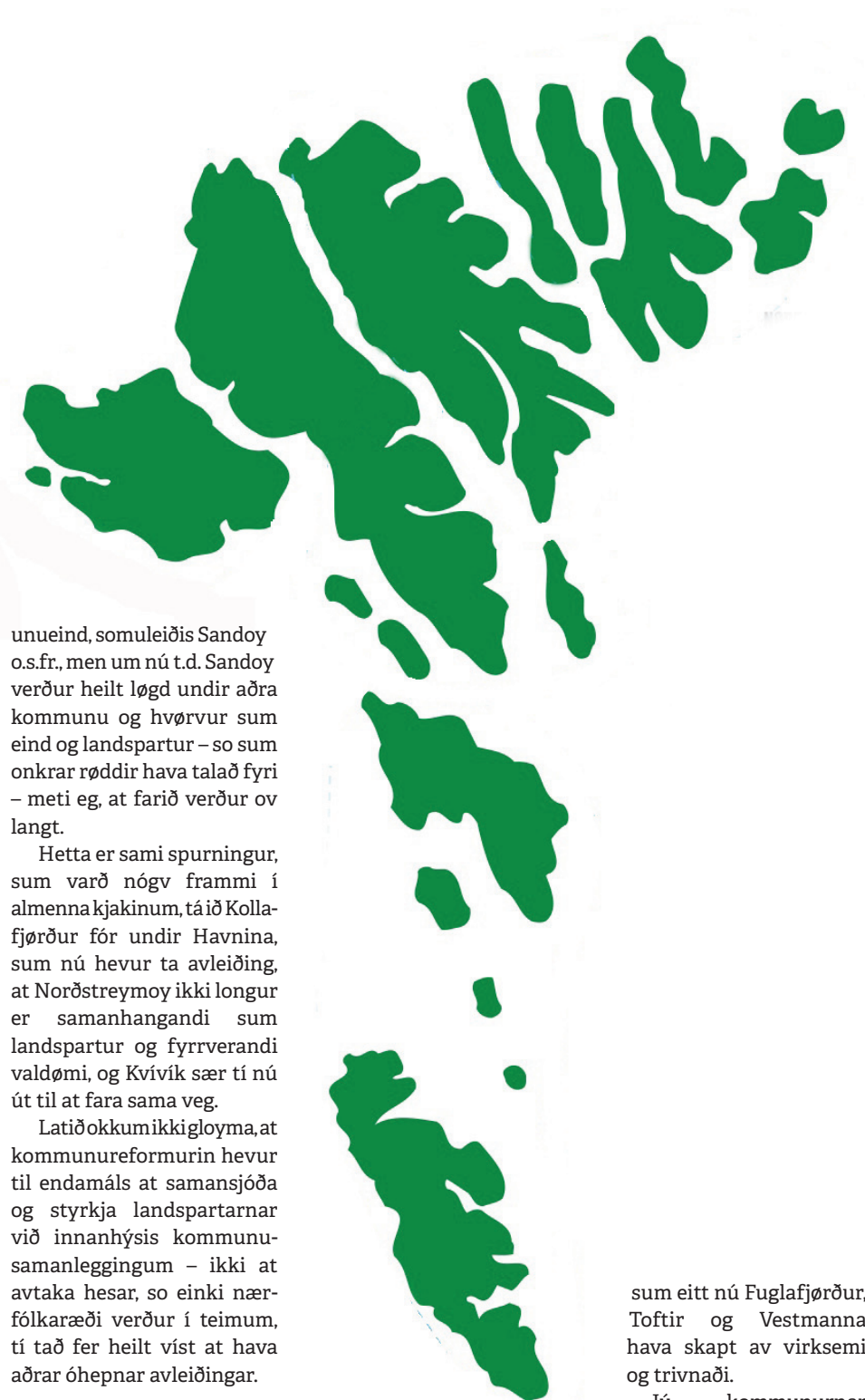
Størri kommunur, men ikki avtaka landspartar

Ein annar spurningur í hesum sambandi er, hvussu stórar tær ymsu kommunueindirnar skulu verða. Her er høvudsreglan tann, at støddin skal vera nóg stór, so hon er burðardygg til at átaka sær fleiri uppgávur frá landinum, samstundis sum hon ikki er so stór, at nærleikin og nær-fólkaraðið hvørva.

Vit skulu við øðrum orðum hava færri og størri kommunueindir, ið samstundis mugu vera landafrøðiliga samhangandi – ella, við øðrum orðum, vit skulu varðveita náttúrligu landspartarnar í Føroyum og samansjóða teir við kommunusamanleggingum, so teir mennast og gerast sterkari.

Her má havast í huga, at kommunurnar ikki gerast so stórar, at ein kommuna fer at breiða seg yvir fleiri landspartar, sum harvið fara at missa sín sjálvstøðuga samleika, og dynamikkurin við kapping millum landspartar hvørvur úr samfelagnum.

Tað er t.d. eingin ivi um, at tað er rætt, at eitt nú Norðoyggjar gerast ein komm-

unueind, somuleiðis Sandoy o.s.fr., men um nú t.d. Sandoy verður heilt løgd undir aðra kommunu og hvørvur sum eind og landspartur – so sum onkrar røddir hava talað fyri – meti eg, at farið verður ov langt.

Hetta er sami spurningur, sum varð nógv frammi í almenna kjakinum, tá ið Kollafjørður fór undir Havnina, sum nú hevur ta avleiðing, at Norðstreymoy ikki longur er samhangandi sum landspartur og fyrrverandi valdømi, og Kvívík sær tí nú út til at fara sama veg.

Latið okkum ikki gloyma, at kommunureformurin hevur til endamáls at samansjóða og styrkja landspartarnar við innanhýsis kommunusamanleggingum – ikki at avtaka hesar, so einki nær-fólkaraði verður í teimum, tí tað fer heilt víst at hava aðrar óhepnar avleiðingar.

Missa meira enn mangur hugsar

Í kommunalum samhanginum hevur Hetland ofta verið frammi í orðaskiftum sum dømi um eitt sentraliserað samfelag, har kommunurnar

hava ógvuliga avmarkaðar uppgávur, og har samfelagið av tí sama manglar eina dynamiska kapping millum landspartar og eitt nær-fólkaraði, sum leggur upp til ábyrgd, íverksetan og sunna kapping kring landið.

Eg vóni, at eg taki feil, men eg má heilt erliga siga, at eg óttist fyri somu skeivu gongd her heima, um okkara landspolitikarar ikki broyta hugburð til tey viðurskifti, sum eg her havi umrøtt.

Landspolitiskt leyp ein stór skriða, tá ið vit mistu valdømini, samstundis sum kommunurnar enn ongar

uppgávur hava fingið tilfórdar sum mótvekt til ta sentraliseringina.

Samstundis vil eg ávara ímóti, at vit fáa so stórar kommunueindir, soleiðis at fleiri landspartar heilt og endaliga missa sítt nær-fólkaraði. Eitt er, at fólk í einum landsparti ikki longur eiga lógartryggjað umboð á løgtingi, men eg stóri fyri, at tað fer at elva til líkasælu og virkisloysi, um tey eisini skulu missa sítt kommunustýri, sum eisini verður sentraliserað.

Eingin ivi er um, at tað er neyðugt við nøkrum kommunusamanleggingum fyri at fáa burðardyggar kommunur til tær uppgávur, sum lagdar verða út, men í hesum kjaki eigur eisini at takast við, hvussu nógv býir og bygdir

sum eitt nú Fuglafjørður, Toftir og Vestmanna hava skapt av virksemi og trivnaði.

Jú, kommunurnar mugu gerast færri og størri, men vit kunnu ikki lata eyguni aftur fyri, at vit við ov stórum kommunueindum kunnu missa meira enn mangur hugsar.

Eitt er, at kommunur kunnu verða ein felags kommunueind í sama landsparti og øki, so nærleikin ikki heilt hvørvur, men um vit í framtíðini fara at avtaka heilar landspartar, so er vandi fyri, at vit kunnu missa meira fyri minni.

Ein stórir skaði hendi, tá ið løgtingsvaldømini vórðu avtíkin – eg vóni framvegis, at vit fáa tey aftur – og tí er somikið meira neyðugt, at vit gera okkum ómak at varðveita og styrkja tann kommunala geiran, tí hann er ein av sterkastu skansunum í okkara framúr góða samfelag.